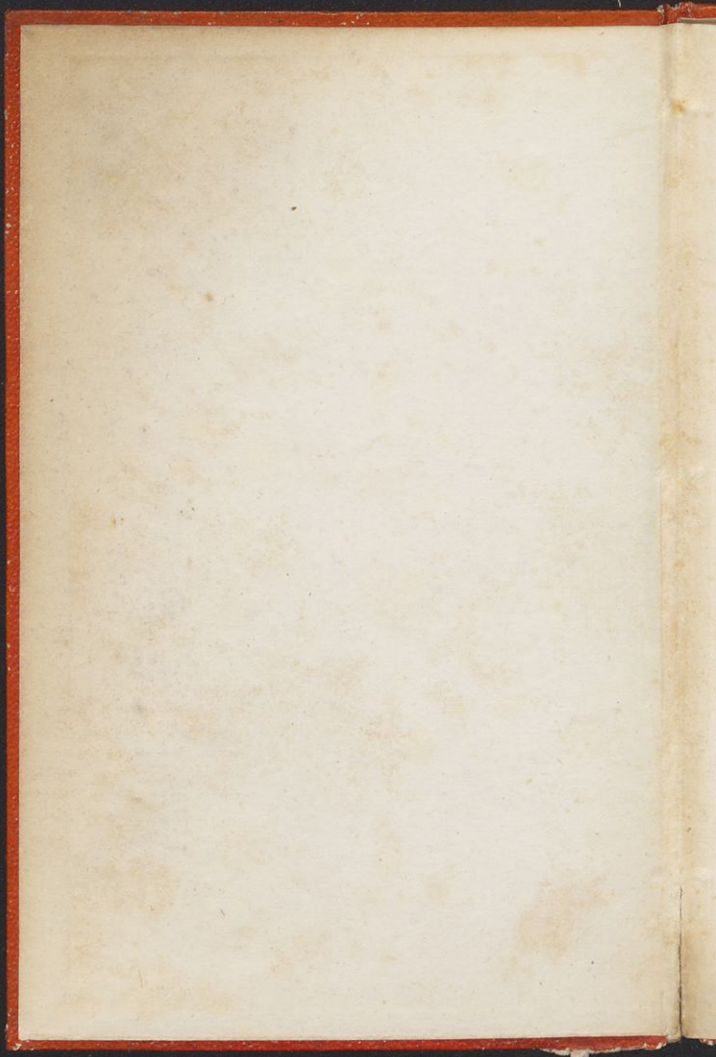

Narodna in univerzitetna knjižnica
v Ljubljani

108889

✓
Mělnickým krajem

J. Prožen - u

v záměru

prostředím záměru

Příspěvek

Slovenci!

Snujte si katoliško-slovensko-politična
društva!

Slovenskemu ljudstvu v poduk

spisal, založil in na svitlo dal

Jožef Šuc,

katehet na ljudski šoli in c. k. nižji realki v Celji.

Tretji natis.

IG. OROŽEN
CANONICUS

108889

108889

№ 536/1951

195100536

Slovenci!

Snujte si katoliško-slovensko-politična društva!

Kaj pa so taka društva in zakaj nam pa bodo? me bode marsikteri radoveden prašal, ki bode besede na čelu tega spisa stoječega poziva bral. — Ljubi čitatelj slovenski! — Glej! ravno zato sem pa te verstice spisal, da ti bode vse to prav jasno postalo, kadar jih bodeš prebral.

Dokler je še v Avstriji absolutizem vladal, to se pravi, dokler je le samo presvitli cesar imel oblast postave dajati in pa davke razpisovati, tako dolgo političnih društev v našem cesarstvu ni bilo, ker biti smele niso; kajti Njih cesarsko veličanstvo je zapovedalo, — ljudstva pa — so morala pokorna biti; davki so se predpisovali, — ljudstvo jih je plačevalo, in nobeden ni smel prašati, zakaj in pa kako obračajo naše denarje, ki smo jih v cesarske blagajnice ali kase plačevali.

Pa ta absolutizem se je bil pri nas v Avstriji začel slabo obnašati! Nas presvitli cesar je gotovo vselej naj bolje namene imel in gotovo ni nič bolj gorko želel, kakor svoje narode osrečiti; pa kaj da ni bil kos vsega sam opravljati in povsod sam biti. Po imenu je sicer presvitli cesar sam vladal, — pa njegove povelja so izverševali drugi visoki, nižji in nizki gospodje, katerih je marsikteri bolj na svojo kakor pa na korist države gledal, in ki jim tudi ni bilo odveč mar za enake pravice vsih narodov.

Leto 1859. je odkrilo veliko gnjilobe naše na videz tako mogočne in srečne Avstrije. Po nesrečni vojski smo zgubili vso Lombardijo z Milanom vred do reke Minčije, pa prišle so na beli dan tudi goljufije, ki jih je popred zakrivala temna noč hudobnih zvijač.

Presvitli cesar vse to vidi in začne misliti, da en sam človek ne more tako velikega cesarstva, kakor je naše in vseh njegovih potreb pregledovati. Toraj prostovoljno sklene samovladarstvu se odpovedati in si za sovladanje poiskati pomočnika, kateri naj bi bil nar bolj terdna podpora cesarstva, — in izvolil si je za takega pomočnika — ljudstva sama — celega svojega cesarstva. Mislil si je, ljudstvom bo gotovo naj bolj za to mar, da se bodo le take postave dajale, ki so pravične in djan-skim razmeram in resničnim potrebam ljudstev primerne, da se bodo z denarjem, ki ga v cesarske blagajnice plačujejo, varčno in pošteno ravnalo, in da bodo cesarski vradniki svoje dolžnosti na tanko spolnovali, ker drugač ljudstva škodo terpé.

Ljudstva bi tedaj zanaprej naj povedale, kakove postave da hočejo imeti, koliko vojakov in na kaki način bi se naj vsako leto pobralo, kaki davki bi se naj predpisovali, in kako naj bi se plačevali, itd.

Ker pa ni mogoče, da bi vsaki človek posebej, ali pa vsi na enkrat na Dunaj šli, in bi tam zastran vsch teh reči svoje misli, želje in tirjatve razodeli, je presvitli cesar odločil, da si imajo ljudje izmed sebe po postavnem načinu zaupne može in poslance izvoliti, ki se bodo zbirali o svojih časih po glavnih mestih posameznih kraljestev in dežel, in v tako imenovanih „deželnih zborih“ posvetovali se pa sklepali, kake postave naj bi zastran onih reči veljale, ki tičejo samo le posamezno zadevajočo deželo, postavim Štajersko, Hervažsko ali Koroško itd. Samo poterjenje takih deželnih postav si je presvitli cesar prideržal. V deželnih zborih imajo pa naši poslanci zopet izmed sebe izvoliti nekoliko možev, katerih število pa način volitve je že tudi v postavi določen, da grejo kot poslanci na Dunaj in da se tam v tako imenovanem „državnem zboru“ posvetujejo in sklepajo, kake postave naj bi veljale za vse takraj-

litavske dežele, kaki davki bi se razpisovali, kako bi se naj pobirali in obračali, koliko vojakov naj bi se na leto vzelo itd.

Ker bi pa imele vse deržavne postave biti modro premišljene in vsestransko dobro prevdarjene, je pre-svitli cesar nekoliko škofov, drugih visokih gospodov in učenjakov v tako imenovano „gosposko zbornico“ poklical in odločil, da se mu smé le tista postava v po-terjenje predložiti, zastran ktere si bode te gosposka zbornica pa hiša poslancev enih misli. Iz tega se vidi, da zdaj ne more ne cesar sam, pa tudi ne gosposka zbornica, ne hiša poslancev sama kake nove postave dati, ali stare preklicati ali predrugačiti, ampak le vse te tukaj omenjene postavodajne oblasti skupaj, ena v zlogi z obema drugima; kajti Njegovo cesarsko veličanstvo pravi v prvi točki svojega 20. okt. leta 1860 danega diploma: „Pravica postave dajati, predrugačevati in preklicevati ali ovračevati se bode od Nas in Naših naslednikov izverševala le pod sodelovanjem postavno zbranih deželnih zborov oziroma deržavnega zbora.“ Pa že nekoliko popred, namreč 17. julija 1860 je pre-svitli cesar v posebnem pismu naznanil nadvcjvodu Rainer-ju, predsedniku tedajnega c. k. deržavnega sveta, da se bodo zanaprej smeli novi davki ali nove postave le tedaj vpeljati, že obstoječi davki se le tedaj povikševati in denarji za deržavne potrebe le tedaj na posodo jemati, to se pravi, poleg starega velikega deržavnega dolga novi deržavni dolgi le tedaj delati, ako bo v to deržavni zbor privolil itd.

Veliko oblast imajo tedaj oni poslanci, ki v deržavnem zboru sedijo; sreča in nesreča, mir in zadovoljnost, pa tudi nemir in nezadovoljnost celih narodov, dežel in kraljestev je v njihovih rokah! — In kdo jim izroči to veliko oblast? — Tisti, ki si jih za poslance izvolijo! — Če že marsikteri gospodar krajcar desetkrat pred ogleda in oberne kakor ga izdá, koliko bolj si še bo potreba tistega moža dobro prevdariti, ki se nam za poslanca ponuja. — In vendar po več krajih jako veliko volilcev ime tistega, ki bi ga imeli voliti, še le pri volitvi pervokrat sliši.

Tej nepriliki v okom priti, to je poglaviten namen političnih društev.

V društvenih zborih se bodo društveniki — prvotni volilci — posvetovali, kdo bi naj bil njih poslanec; v društvenih zborih se bode marsikteri dopis iz slovenskih časnikov pričujočim bral, v katerem se bode ta ali uni od znanih veljavnih in zanesljivih katoliških in narodnih možev za poslanca priporočal; v društvih se bode priložnost dala od vseh strani spoznati moža, ki bi mu imeli svoje zaupanje dati, kajti večkrat bo tudi kdo izmed vas, posebno pa izmed vaših duhovnikov v društvenem zboru pričujoč, ki tega moža morebiti sam dobro pozná, ali je pa s kom znan, ki se večkrat snide z onim možem, ki se vam za poslanca priporoča, in ki se mu sploh „kandidat“ pravi, ter vam zná ali iz osebnega prepričanja, ali iz kakega prijateljskega pisma povedati, kaj vam je od moža pričakovati, ki bi ga imeli voliti. Ako bi bili že pred zadnjimi volitvami pred 28. febr. pretečenega leta povsod imeli taka društva, gotovo bi se bila v Mariboru volitev za cerkev in narod vse drugač srečno končala kakor se pa je. — Jako dobro je, ako že prvotni volilci po političnih občinah vejo, kdo naj bi bil njihov poslanec in pa zakaj; — pa ker še dosedaj posamezni volilci po občinah nimajo nobenega neposrednjega vpliva do konečno veljavne volitve poslanca, — mora njihova prva skerb biti, da se bode le s takimi možmi izpolnilo število onih volilnih možev, ki po volilni postavi na njih občino spadajo in ki imajo namesto njih v mesto ali pa sploh tje, kjer se ima volitva goditi, poslanca voliti, ki so jim popred besedo dali, da bodo le tistega volili, ki so ga prvotni volilci priporočili ter so si ga izmed katoliških in narodnih veljavnih možev že naprej za svojega poslanca izbrali. Možje, ki si jih za volilne može izberite, ne smejo biti omahljivi, ampak terdni in stanovitni, kakor skala ob morju, ktere tudi naj hujši vihar ne omaja, pa tudi ne podere; kajti tam, kjer se kandidati različnih nasprotnih strank priporočajo, ni za volilnega moža lahka reč, ostatei zvest kandidatu svoje lastne stranke, ker snubači

nasprotnega kandidata, od vseh krajev pred volitvo na njega pritiskajo. Eden mu černi in na sum spravlja kandidata katoliško-slovenske stranke, mu laže, kar le more, ter mu v strašnih barvah pred oči stavi, se vé da samo le nalašč in prekanjeno izmišljene žalostne nasledke volitve, ako bo katoliški in narodni kandidat zmagal; drugi zopet prijazno vabi volilnega moža v gostilnico na dobro pečenko in kozarec sladkega vina, ter mu hribe in doline obeta, če le popusti katoliško-slovenskega kandidata, in dá svoj glas brezvernemu in narodu nasprotnemu kandidatu.

Da se morajo za volilne može le korenjaki izbirati, ki se ne bojijo ne mokre cunje ne pálice, nas tudi skušnje učijo. Pri zadnji volitvi ste bile, postavim, v Mariboru stranke tako razkačene, da se je bilo bati, da se bode te zdaj in zdaj poprijele; nasprotniki so poštene slovenske volilce s silo na svojo stran vlekli, in če so kterege med-se dobili, mu ni bilo mogoče več jim uiti. Pa že poprejšni večer so tiste, ki so bili od daleč prišli, vabili v svoje hiše, jih v svoja zbirališča s silo tirali, in jim štajarsko-barvne trake na persi obešali, ter jih silili, da morajo z njimi deržati in z njimi glasovati. Kjer so nemškutarji vedili za kakega velikega, širokega, močnega človeka, so si ga najeli, da naj gre v Maribor z njimi; in take hruste so imeli za strah za slovenske kmečke volilce. Za vsakim slovenskim poštenim volilcem je že nekaj takih hrustov pred volilno dvorano stalo, ki so branili, da ni bil kos kak pošten domorodec z volilcem govoriti in ga podučiti. Če se je narodnjak kakemu volilcu le nekoliko bližati upal: berž ga je hrust za berke ali lase tako prijel, da mu je marsikaj v roki obtičalo, za kar je zagrabil. Pa tudi žandarji so bili berž pri roki, ki so narodnjaka zašili in v temnico vergli, če je koliko kaj agitiral. Da bi bil kateri hrustov zapert, se ni nič slišalo.

In ravno ta terorizem ali grozovladje je bilo krivo, da smo v Mariboru za poslanca dobili človeka, ki je nasprotnik sv. katoliške cerkve, kajti kdor o Rimu tako govori, kakor je on v svojem oklicu do volilcev pisal, tega zvesti katoličan ne more čislati in za prijatla svoje

cerkve in sv. vere imeti. Če se je tudi tu pa tam o slovenskem kandidatu iz katoliškega stajališča marsiktera neljuba beseda slišala, bi nam vendar tudi v katoliških zadevah ne bil tako nasproten kakor kandidat une stranke.

V Slovenjem gradcu so bili v gostilnici, kjer se je bilo nalašč tudi nekaj nasprotne stranke „burgarjev“ zbralo, začeli na večer pred volitvo krožniki in kupice po glavah slovenskih volilcev leteti, — ker ti izverstni in pošteni korenjaki niso hoteli samo le prikimavati njihovim bedarijam, temuč so svojo terdili. Tudi v Celju se ni narodnemu kandidatu g. A. Pesariču in njegovim volilcem nič boljše godilo. Taki strah se je bil od nasprotne stranke vzdignil, da so nekteri bolj boječi volilci hipoma svoje kopita pobrali in odšli. Glejte, Slovenci katoličani! taka se je že našim volilnim možem godila po mestih pri volitvah, in se jim še zna goditi. — Iz tega pa vidite, kako potreba je, da si za volilnega moža vselej nevstrašljivega in stanovitnega moža izvolite, moža ki je zvest katoličan in slovenski poštenjak, ki ga ni sram, da je sin pobožne slovenske matere, in da je pri sv. kerstu Bogu in materi katoliški cerkvi zvestobo obljubil, — moža previdnega, ki bo vedil pravico stanovitno, terditi, pa vendar se tudi modro puljav in pobojev ogibati.

Pri takih volitvah pa vam bodo katoliško-slovenske družbe neizrečeno veliko pomagale, kajti upati je, da se bodo taka društva napravile po vseh farah, kakor daleč Slovenci prebivajo, in da bodo v vsaki fari vsi možje, ki imajo pravico voliti in voljeni biti, k takemu društvu pristopili. Kadar bodo potem nove volitve razpisane, bo društveni odbor vse društvene ude povabil k seji, in pri tej priložnosti se bodo možje pogovorili, katerim možem bodo svoje zaupanje in svoj glas dali. Kedar pride tedaj dan volitve, bodo vsi volilci cele občine prišli vóliti, in bodo vsi ravno tistim možem svoje glase dali, da pojdejo potem na mesto njih v mesto poslanca volit.

Če bodo potem po vsem Slovenskem vsled takih društev povsod vsi volilni možje, ki so bili vsi enoglasno

voljeni, tudi enoglasno naše poslance volili; — potem bo vlada in bode nasprotna stranka vidila, da nas je moč, da vkup deržimo in vsi eno vemo, — in tako se nam bodo morale naše pravične tirjatve in želje spolnovati. —

Pa ni zadosti, da si le po svoji misli korenjake za volilne može izvolite, temveč potreba je na to gledati, da jih v svoje zanjke ne dobijo neverni in zopernarodni ljudje, kakoršnih je zdaj po mestih, celo že med Slovenci. — V društvu se bode te da j tudi pogovorili, iz katerih občin se bodo volilni može vkup k volitvi peljali in kdo jih bode spremljal in varoval, da ne pridejo nasprotnikom v pest; pogovorili se bode te tudi, kje naj v mestu volilni može čez noč ostanejo, kajti silno nevarno je, da bi eden iz tovaršije tu, drugi pa tam ostajal. Kakor se ovce na hip zberejo, kedar vidijo volka priti, ravno tako morajo tudi volilni može, ki vkup deržijo, prav do volitve vedno vkup ostati, da nasprotniki enega ali drugega ne premotijo. — Marsikteremu bravcu se bode to menda zdelo malenkost, — in vendar se je že marsiktera volitev nesrečno končala, ker je stranka take malenkosti prezirala. — Kakor so si bili pri zadnji volitvi v Mariboru nasprotniki ljudi najeli, da so slovenskim volilcem vedno za petami bili, ravno tako si morajo Slovenci slovenskih junakov poiskati, sicer ne za strah nasprotnikom, pa vendar za brambo slovenskih volilnih možev.

Dobro bi bilo, ako bi ob času volitev poslancev naši časniki tudi one hiše naznanjali, v katerih se bodo volilni može po mestih zbirali. Skerb stranke mora biti, da si take hiše poiše ali jo najme.

Če so nam že zdaj politične družbe potrebne, nam bodo gotovo še bolj, ako bi se počasi napravile splošne neposrednje volitve. Ako bi se take splošne neposrednje volitve vpeljale in morebiti jih popred dobimo ko mislimo, morebiti že bodo prihodnje volitve — neposrednje: potem posameznim volilcem po občinah ne bode potreba volilnih možev si izbirati, ki bi na mesto njih šli v mesto poslanca volit; ampak vsaki volilec bo sam — neposrednje — imenoval ime tistega,

ki ga bo hotel za poslanca v deželnem — ali morebiti celo v deržavnem zboru imeti. — Kake zmešnjave bodo nastale, ako katoliško-slovenskih političnih društev po vseh farah ne bomo imeli! — V tej fari ali občini si bodo volili tega, v drugi drugega — in tako se zná zgoditi, da bo ravno tisti večino glasov dobil, ki večini ljudstva ne bode všeč — in naši nasprotniki bodo imeli zopet prosto polje za svoje sleparije.

Sicer se ne more vedeti, na kakov način se bodo take volitve rešile, bodo li postavim volilci v občinski pisarnici ali morebiti v pisarnici okrajnega zastopa ali kde — za poslanca glasovali, ker še zadevajoče postave nimamo; pa vendar že to lahko vsaki poprej sprevidi, da je naša reč pri volitvah v toliko večji nevarnosti, kolikor več nevajenih (nediscipliniranih) volilcev volit pride. Nedisciplinirani volilci se pa tisti imenuje, katerih eden to drugi drugo trobi, katerih eden tega drugi drugega voli, ker se niso popred pogovorili in si niso poprej besede dali, da bodo vsi enako govorili in glasovali.

Važno opravilo so tudi volitve za občinski in okrajni zastop! Kjer v teh dveh zastopih pravi možje ne sedijo, lahko občinstvu veliko škodujejo in veliko zmešajo. — Občinsko premoženje, občinske naprave, krajno policijo in še veliko drugega ima občinski zastop v svojih rokah, reči, ki znajo srenjčanom do živega segati, ako si pravih možev za svoje zastopnike ne izvolijo. Kaj je lepšega kakor red in mir v občini, in ravno ta je močno zastavljen na sposobnost župana. — Ako se med službo božjo ali pri priložnosti procesij itd. nered godí, ako se smé po gostivnicah razsajati itd., je tega župan kriv. — Kjer so občinski odborniki in svetovalci z županom vred dobri kristjani, — tam se tudi božja služba s hrušem in trušem motila ne bode, — tam bode tudi po noči lep mir gospodoval: kjer so občinski odborniki pošteni možje in umni gospodarji, tam bo tudi občinski blagor čedalje bolj rastel. — Še večo oblast pa ima okrajni zastop (bezirksvertretung). Okrajna kasa ali blagajnica, okrajne priklade za uboge, za ceste, za odganjanje potepuhov od gosposke do gosposke, za vprego, poskerba za na-

stanitev vojakov po hišah ali vkvartirovanje itd., vse to ima okrajni zastop v svoji oblasti. — Nove pravice pa sta občinska in okrajni zastop še po novi šolski postavi dobila; kajti občinski odbor voli ude krajnega šolskega svetovalstva, okrajno šolsko svetovalstvo pa, v katero okrajni zastop 5 udov voli, imenuje krajnega šolskega nadzornika. Na taki način imata ta dva zastopa po večem tudi poduk in odrejo otrok v svojih rokah. — Da nekeršanski, brezverni ali kakor se taki sami radi imenujejo, — liberalni — okrajni zastopniki ne bodo zvestih katoličanov in zopernarodni narodnih možev v okrajni šolski svet volili, in da nekeršanski in zopernarodni udje okrajnega šolskega svetovalstva ne bodo katoliškega in narodnega moža za krajnega šolskega nadzornika nasvetovali, — je jasno — in tu pa tam že tudi iz skušnje dopričano. — Ravno to velja tudi od občinskih zastopnikov zarad volitve v krajni šolski svet. — Kdor tedaj hoče, da bi se otroci učili svoje sv. vere, cerkev in narod ljubiti in spoštovati, ta mora kolikor je najbolj mogoče, za to skrbeti, da v te zastope le keršanski in narodni možje pridejo.

Da se pa v vseh teh rečéh prav dobro podučite in se na volitvo, kadar bo razpisana, prav dobro pripravite. Vam je zopet katoliško-slovenskega političnega društva potreba. — V teh društvih Vam bodo vaši duhovniki in tudi drugi svetni katoliški in narodni gospodje, če se v vaši okolici nahajajo, vse zadevajoče cesarske postave brali in razlagali, in kadar bo kaka volitev za občinski ali okrajni zastop, boste zopet vsi eno vedili, ker se boste popred v društvu pogovorili in boste — zmagali.

Pa ni zadosti, si le dobrega poslanca izvoliti, temuč potreba je tudi z njim v vedni dotiki ostati. — Volilcem ni zadosti in ne sme zadosti biti, da samo vejo, da njihov poslanec v Ljubljani, v Gorici, v Gradcu itd. ali morebiti celo na Dunaju sedi, — temveč morajo tudi vedeti, kako se tam obnaša, kako govori, se li tudi kaj za pravice svojega ljudstva poskuša, ali morebiti samo le svojo dnino (diete) in dunajsko in graške veselje vživa itd., — In vse to dobro zvediti, Vam

bodo zopet katoliško-slovenska društva priložnost dale. — Ako bodete po svojih društvih zvedili, da vaš poslanec ne govori tako, kakor Vi želite, da se vam je ali v katoliškem ali v narodnem ali gospodarstvenem oziru izneveril: mu bode vaše društvo naravnost pisalo, da ljudstvo drugač hoče, kakor pa njegov poslanec govori; in če bodo poslancu vsi njegovi volilci tako nezaupnico dali, — bo moral od poslanstva odstopiti, ako mu je kaj do poštenja, — in volilci si znajo družega poslanca izbrati, ki jih bo bolje zastopal, kakor poprejšni.

Zna se pa tudi zgoditi, da poslanec ravno tako govori — kakor njegovi volilci hočejo, in da se mu vendar od nasprotne stranke očita, da ljudstvo ni njegovih misli. — Tukaj je dolžnost ljudstva naravnost pred celim svetom povedati, da je tako očitjanje lažnjivo, in da je ono s svojim poslancem enih misli, — in to se stori z zaupnicami, ki jih volilci svojim poslancem pošiljajo, s katerimi se njim zahvaljujejo za njihov trud, pa jih tudi oserčujejo, še za naprej se tako hrabro vojskovati za ljudstva pravice. — In tudi za take zaupnice bode društvo skerbelo.

Pa katoliško-slovensko društvo ima tudi pravico napravljati peticije ali prošnje do cesarja, do gosposke zbornice, do hiše poslancev, do deželnega zbora itd. — Če se bode tedaj hotela kaka postava napraviti in skleniti, ki ljudstvu ni všeč, — berž si bodete v društvu peticijo napravili, v kateri bodete ali od deželnega zbora, ali od hiše poslancev tirjali, da naj take postave nikar ne sklene, ali morebiti celo cesarja prosili, da naj te ali te od deželnega ali deržavnega zbora sklenjene postave nikar ne poterdi, ker je ljudstvo noče imeti. — In če se bodo iz celega cesarstva take prošnje na Dunaj pošiljale in bodo tam videli, da nas je več kot 25 milijonov enih misli, — se bo zaupljivo tako sklenilo, kakor ljudstvo želi.

Ako bi se pa tudi na taki način naše želje ne spolnile, bodo vaša politična društva povsod napravila javne zборе, ali tako imenovana tabore, pri katerih se nas bode na tisuče in tisuče tako dolgo zbiralo in skle-

palo, da bo naš glas prederl do glavnih mest in prevsitlega cesarja, in se nam bodo naše tirjatve spolnile.

Strašno šibo si ljudstvo plete, ako si pravih možev ne izvoli za svoje poslance. Da se bodete tega bolj prepričali, vam hočem iz zgodovine nekoliko izgledov povedati. Tudi na Francoskem so se leta 1789 volili poslanci, pa Bogu se smili! da si volilci niso bili pravih možev izbrali.

Ti poslanci so sicer ljudstvo marsikterih starih verig oprostili, pa so ga še v vse hujše nove vkovali; stegnili so bili svoje roke celo zoper Boga, in so hoteli tudi Njega, Gospoda nebes in zemlje, z njegovega trona ali prestola vreči, ker tako daleč so bili v svoji dušni zaslepljenosti zabredli. Hudobni in bogokletni neumneži so se vedli, kakor da bi bili oni čez Boga oblast imeli. Vero so bili čisto odpravili, očitno so terdili, da Boga ni, in da človek duše nima, kakor tudi dandanes novi ajdje govorijo. Sv. Rešnje Telo so tep-tali, sv. posode oskrunjevali, cerkve podirali, mašnikov so na tisuče pomorili; — nedelja se ni smela več praznovati, namesti nedelje so vsaki deseti dan za posvetni deželski praznik oklicali, ne da bi na ta dan saj Boga častili, temuč le, da bi si ljudje in živina počili. Gorjé vsakemu, ki se je prederznil očitno prekrižati se, — smert mu je bila gotova, če ga je kdo tedanji gosposki ova-dil! — Trikrat gorjé mašniku, ki je še svoji veri zvest ostal in daritev sv. maše opravljal! Mašnik in vsaki, ki je pri sv. maši bil, je smertni kazni zapadel. Ker so se pa vendar nektera mesta in cele dežele še za Boga in sv. vero potegovale, je tedanja francoska vlada kerdela vojakov, ki jih je ljudstvo peklenške čete imenovalo, razpošiljala od vasi do vasi, od mesta do mesta s poveljem, da povsod, kjer ljudje nočejo od vere ostopiti, morajo vse z ognjem in mečem pokončati. Štir in štir-deset tavžent tako imenovanih giljotin ali smertnih sekir je bila vlada po Francoskem razposlala in razpostavila, ki so imele namen glave posekati vsim zvestim katoličanom. Tisuče in tisuče ljudi je bilo zavoljo sv. vere pomorjenih. Curkoma je po Francoskem kri kristjanov tekla. — Ker vere in cerkev niso več imeli, tudi za-

konov niso bili zmožni več pred altarji sklepati. Toraj so bili postavili tako imenovani civilni zakon, ki se je pred posvetno gosposko sklepal. Da taki zakon nima ne v katol. cerkvi ne pred Bogom veljavnosti, temveč da taka dva po nauku naše sv. vere živita v pregrešni zvezi, je vsakemu katoličanu jasno kakor beli dan, kajti Bog je cerkvi, ne pa posvetni oblasti, sv. zakramente izročil.

Ker so pa ti civilni zakoni od začetka še celo razvezljivi bili in je tedanja skoz in skoz brezbožna gosposka razvezo takih zakonov podpirala, se je samo v Parizu v dveh letih 5900 zakonov zopet razvezalo, in na tavžente otrok je vsled tega naj hujša revščina tlačila. — Pa vsega tega še ni bilo zadosti. Da bi svoji ostudni slepoti krono na glavo djali, so takratni postavodajalci in tako imenovani „filosofi“ (modrijani) 10. novembra l. 1793 praznovali še poseben praznik, sicer ne Bogu, ki niso vanj verovali, ampak na čast „svoje pameti,“ ki je pa niso imeli. Na prekrasen voz so bili posadili neko nesramno žensko, pod nogo so njej djali božjo martro ali križanega Jezusa, in so jo tako peljali v dolgi procesiji skoz mesto Pariz v nekdanjo škofovo cerkev; tam so jo z božjo martro pod nogami na altar postavili, so jo s svetim kadilom kadili in nesramnosti na čast himne prepevali.

Taka se je tedaj na Francoskem godila, ker si ljudstvo ni bilo pravih možev za poslance izvolilo, ampak je bilo oblast izročilo ljudem, ki niso nič vere imeli. Ker so se bili pa v malo letih Francozi prepričali, da tam, kjer vere v Boga ni, tudi oče pred svojim lastnim sinom in sin pred svojim lastnim očetom, sploh človek pred človekom varen ni, so vsi koperneli po boljših časih, po časih, da bi smeli zopet Boga po svojih cerkvah častiti in doma po keršansko in mirno živeti. Celo diktator Robespier, ki je bil poprej eden največih trinogov in bogatajcev, je začel spoznavati, da so ljudje brez vere hujši kakor dereča divja zverina, in da jim brez vere ni mogoče skupaj živeti, ker eden drugemu po življenju in premoženju strežejo. Toraj je on

konvent ali zbor poslancev pregovoril, da so postavili, da se mora verovati, da je Bog, da je duša človeška neumerjoča. Tudi poslanec Lecointre jih je neizrečeno ginljivo nagovarjal, da naj se zopet k Bogu obernejo ker bodo drugač Francozi eden drugzega pokončali. Rekel je med drugim: „Ljudstvo brez vere, brez bogočastja, brez cerkev in očitnih Božjih služb mora tudi biti brez domovine in brez nrvnosti (to je, brez lepega zaderžanja) in si pripravlja samo svojo sužnost. Zaničevanje vere je naše veliko kraljestvo pogreznilo, in ta osoda bode vsako ljudstvo ali narod zadela, čigar postavodajstvo se ne opira na nepremakljivo podlago nrvnosti in vere.“

Da je Lecointre prav imel, nam spričuje tudi najnovejša zgodovina italijanskega kraljestva. Postavodajalci tega kraljestva so jeli vero teptati, torej škofe in mašnike preganjati, celo podobe matere Božje, ki so popred ulice in terge kinčale, in pri katerih so pobožni mestjani ob sobotah na glas litanije molili in pobožne slavne pesmi prepevali, so jim začele presedati, tako dolgo, da so jih iz ulic in tergov odpravili. Prisilili so mestjane, da so jih morali na dvorišče svojih hiš spraviti, kjer se zdaj častijo, ker je to na ulicah prepovedano. — Vse cerkveno premoženje so poprodali in si z denarji svoje žepe polnili, ljudstvo pa, kteremu so popred vedno večo srečo in blagostanje obetali, so v neizrečeno revščino pahnili. — Ne le od vsake kaplje vina, ki ga kdo pije, od vsake živine, ki jo doma zakolje, ampak celo od vsake pesti žita, ki si ga kdo dá somleti, mora tako visok davek plačati, da se je že po več deželah italijanskega kraljestva kri prelivala, ker se je ljudstvo plačevanju tako kervavih davkov z orožjem v rokah ustavljalo. — Sreča se na Italijansko tako dolgo ne bo povernila, dokler ne bodo dobri možje kermila v roke dobili in ne bodo postav dajali, ki veje v njih pravi keršanski duh. — Človek, ki sv. vero zaničuje in zasramuje, se tudi svojega bližnjega tlačiti sramoval ne bode. — Da se pa na Italijanskem taka godí, je ljudstvo samo krivo, ki si boljših poslancev ni volilo.

Tudi na Bajerskem bi bili radi poslanci tako delali. — Ker so imeli ministre na svoji strani, so dali po časnikih in zborih sv. katoliško cerkev, kolikor je bilo mogoče, zasramovati, in že so se pripravljali postaviti, vsled ktere bi se bile šole od cerkve ločile, to se pravi, brezverne napravile. Pa ljudstvo je te brezbožne namene hipoma spoznalo; po vseh farah so si napravili politična društva, v kterih so se kmetje z duhovniki in drugimi še dobro katoliškimi gospodi posvetovali, kaj bi bilo storiti, da se tem cerkvi sovražnim nameram v okom pride, in ko so bile zadnje volitve razpisane, so po vsem Bajerskem vsi katoličani eno vedeli, in so kakor en mož vsi ravno tiste može za svoje poslance si izvolili, in po svojih poslancih celo svojega kralja prisilili, da je moral poprejšnje sv. veri sovražne ministre iz službe djati in na njih mesto nove postaviti, ki so ljudstvu po volji. — Da je bila novih poslancev prva skerb na to delati, da bi se davki znižali, in število vojakov zmanjšalo, se samo po sebi razumi.

Tudi v Avstrii si že od leta 1861 poslance volimo; in vendar še ne čutimo, da bi nam bilo kaj pomagano. Poslancem vklub se narodove pravične želje zastran slov. jezika itd. ne spolnijo, davki vedno rastejo, veri liberalci zmiraj žugajo z novimi neprijaznimi postavami. Na prigovarjanje ministrov so poslanci tudi nesrečno pogodbo z Madjari poterdili, vsled ktere Madjarji na leto le 29 milijonov sto in osem in osemdeset tisuč goldinarjev obresti ali činžev od državnih dolgov plačujejo. Da morajo vsled te pogodbe tedaj tiste dežele in kraljestva našega cesarstva, ki ne spadajo k vogerski kroni, trikrat več obresti in z njimi državne dolge plačati, se lahko razumi. Prinesli so nam poslanci tudi čisto nove vojaške postave domu, vsled kterih mora vsaki državljan, če je le sposoben, vojak biti. (§ 1 postave dane 5. decembra 1868.)

Poterdili so tudi postave dane 13. maja 1869 o deželni brambi (landvêr).

Postava zarad deželnih brambovcev se je južnim Dalmatincem v kotorskem okraju tako dopadla, da so se zoper cesarsko vlado spuntali, ko je hotela pri njih

za deželne brambovce može nabirati. — En regiment ali polk za drugim je vlada v Dalmacijo pošiljala, da bi upornike vkrotil, — pa vse je bilo zastonj. Cele vasi so cesarski vojaki, ki so neizrečeno veliko terpeli, požgali in s kanoni razdjali; — pa Dalmatinci se vendar niso popred vdali, dokler ni vlada njihovih pogojev sprejela.

Za blagor naših trupel ali za časen blagor ljudstev nam poslanci niso preveč postregli, kakor se vidi iz teh postav. Temveč so se pa trudili v cerkvenih razmerah postave kovati, s katerimi so milijone državljanov užalili. — Tako postavim so dali postavo 25. maja 1868 o zasilnem civilnem zakonu in s to postavo so privolili onim, ki bi pri sklepanju zakona ne hoteli izpolniti dolžnosti katoliškega kristjana, da se znajo dati pred posvetno okrajno politično gosposko poročiti. — Take potem posvetna oblast za zakonske spoznava, cerkev pa ne, ker jih za take spoznati ne more. — Veliko homatij in veliko hruša in nezadovoljnosti je bilo vsled te postave nastalo, potreba je je bilo pa tako kakor terna v peti, kajti samo le deset parov se jih je dalo pred posvetno gosposko po tej postavi poročiti. Da so to bili ljudje brez vere, to je samo po sebi jasno. Pa tudi to lahko vsaki vidi, da so ljudje brez vere naj večja nevarnost za človeški rod in za državo. Res jo je bil prav neki misijonar povedal bogotajcu, rekoč: „Jaz se pa samo le dvojnega na svetu bojim, namreč Boga in pa takega, ki se Boga ne boji.“

Koliko haska je tedaj ta postava državi prinesla? Nobenega! In koliko razpertij je naredila med škofi in katoliškim ljudstvom in med vlado! — Koliko mašnikov je bilo zavoljo te zapovedi pozapertih! —

Naj večo skerb je pa večina naših poslancev zato imela, da bi šole brezverne storila. Tako dolgo so kričali judovski in drugi liberalni listi, nekteri srenjčani itd., da naj se šola od cerkve loči, da so nam resnično 25. maja 1868 postavo dali, vsled ktere škofje, dekani in fajmoštri v šoli nimajo ničesar opraviti, razun da še smejo keršanski nauk učiti.

Ako bi se v drugih bukvah, ki jih morajo otroci po šolah brati, tudi naravnost naša sv. vera in cerkev

zasramovala in zaničevala, ako bi se otrokom v šoli tudi naravnost sv. vera iz serc tergala, duhovniki bi ne mogli tega ubraniti, kajti otroke morajo starši v šolo pošiljati, če ne, so kaznovani; — v šoli pa duhovniki po tej novi postavi nimajo oblasti učitelja siliti, da bi moral otroke v keršanskem duhu podučevati. V 2. § omenjene postave mu je to naravnost prepovedano, kajti drugi oddelek omenjenega paragrafa pravi: „Poduk v drugih predmetih v teh šolah je neodvisen od vpliva vsake cerkve ali verskega društva.“ Vsled tega paragrafa pa namerjajo tudi vse šolske knjige prenarediti in se že prenarejajo, ker jih bodo prihodnje leto že v šolah vpeljali. Vse bode odstranjeno v teh šolskih bukvah, kar bi znala otroka na sv. katoliško vero in cerkev opomniti, ker hočejo jih tako ravnati, da bi jih rabili otroci vsake vere. Presladki imeni Jezus in Marija se ne smeti nikjer več nahajati. Po nekterih krajih so že božje martre iz šol spravili; tu pa tam se že tudi otrokom pravi, da naj v šoli nikdar več s „hvaljen bodi Jezus Kristus!“ ne pozdravljajo. Ali se ima pred šolo moliti ali ne, je le iz pedagogičnih obzirov presoditi, kakor Švicar Koresp. piše (Glej Vaterland šte. 94 t. l.), je torej volji učitelja prepušeno; k šolarški sv. maši se otroci ne smejo siliti. — Iz tega se vidi, da se tistim, ki so to postavo tirjali, nesreča zdi, ako človek še kaj vere ima. — Pa ljudstvo o tem čisto drugač sodi. Ljudstvo vé, da je otrok lepega keršanskega zaderžanja za stariše naj večje veselje, in v njihovi starosti naj zdatnejša podpora; ljudstvo vé, da pobožni, keršanski otroci niso tisti, ki očetu in materi lase belijo, jih na stare dni od hiše goníjo in čez prag suvajo, temveč da le oni tako gerdo s starši delajo, ki v cerkev in k spovedi ne hodijo, in se Boga ne bojijo. Zato se pa pa ljudstvo ne veseli te šolske postave, ki keršanske odreja otrók nikakor ne bo podpirala, ampak ovirala. Na poseben način se tej postavi na Tirolskem ljudstvo zoperstavlja.

Kamor koli pridejo novi namesto dekanov postavljeni posvetni šolski nadzorniki šole ogledovat, — večidel šole prazne najdejo.

In ako se vender kde zgodi, da kaki nadzornik nekoliko otrok v šoli najde, hipoma so matere v šoli, ki vsaka svojega otroka domú peljá. Popred ko je četer-tinka ure pretekla, ima šolski nadzornik prazne klopi pred seboj. — Zakaj se tedaj hoče siliti ljudstvo, otroke v šole pošiljati, do katerih zaupanja ne more imeti.

Ako še pomislite, Slovenci! da zná vsled §. 6 šolske postave dane 25. maja 1868 povsod na vsaki šoli vsak avstrijski deržavljan brez razločka vere, ki je zadevajočo skušnjo napravil, kot učitelj postavljen biti, naj si bode jud ali luteran ali novi hajd; potem vidite, kako je potreba, da se ta od nemške večine sedanjega deržavnega zbora dana šolska postava tako prenaredi, da se naši otroci v šoli ne bodo nevernikom, judom ali pa luteranom v poduk dajali. Po naši želji nam bodo pa sčasoma le v resnici katoliški poslanci to postavo prenaredili. Si pa takih poslancev poiskati in izvoliti, nam je zopet katoliško-politiških društev potreba, ki bodo v tej zadevi še več storile, namreč tudi prošnje zoper brezverne šole napravljale, in ako bi bilo potreba, celó do cesarja pošiljale, da se ta postava prenaredí. — Ako bodemo mi katoličani roke križem deržali, bodo naši brezverni nasprotniki čedalje bolj prederzni. Saj že tako očitno govorijo in pišejo, da popred ne bodo dali mirú, dokler ne bodo keršanskega nauka čisto iz vseh šol spravili.

Ako si pri prihodnjih volitvah avstrijski narodi ne bodo verno-katoliških poslancev izvolili, jaz stavim sto goldinarjev na enega, da, pred ko bode šest let minulo, se tudi keršanski nauk ne bode smel več v šoli učiti. — Pa kaj bi o tem več govoril; sej je vse to vsakemu jasno, kdor ni slepec na duši ali pa zaspanec.

Poslanec Figuli je bil pred nekterimi tedni na Dunaju postavó skoval, ki jo je „Religionsedikt“ imenoval, in s ktero bi bil rad katoliško vero in cerkev vkoval v železne verige liberalnega ter brezvernega absolutizma ali samovoljstva. Ker so pa od vseh krajev protesti zoper toto naši sv. veri in cerkvi tako sovražno postavó na Dunaj dohajali, so jo v zadevajočem odboru poslanci

vendar-le overgli — najberže le samo za zdaj; — ako pridejo za-nje ugodniši časi, to se pravi, ako bode ljudstvo zopet te in druge zadosti slaboverne poslance si izvolilo, jo bodo gotovo izpod klopi na mizo spravili.

Poslanec Rechbauer je bil skoval zopet drugo novo zakonsko postavo, ktere je tudi ravno tako potreba, kakor terna v peti. S to postavo hoče ljudi prisiliti, da bi se moral vsaki, ki se hoče ženiti, pred posvetno gosposko oklicati in poročiti dati; — kdor bi pa tega ne storil, tega posvetna oblast ne bo spoznala za poročenega, njegovi otroci se ne bodo smeli kot zakonski po očetu pisati, in ne bodo kos po stariših dedovati; taka dva bi se znala celó po žandarjih razpoditi. Na drugi strani pa cerkev takega zakona ne pozná, in ne more nobenemu odveze dati, ki ni od cerkve poročen in v takem zakonu živí. — Da bi tedaj vsled te postave vsaki, ki se hoče ženiti, imel dva pota, in sicer k poroki do posvetne in k poroki do duhovske gosposke, in dvojne stroške ali plačila, in sicer za posvetni oklic in posvetno poroko in cerkveni oklic in cerkveno poroko, je vsakemu jasno. To postavo so že tudi letos izdelati hotli; — pa ker tudi zoper to postavo od vseh krajev pritožbe dohajajo in ker so se ravno zdaj še druge okolišine premenile, jim menda še vendar ne bo stekla.

Ako si ljudstva pri novih volitvah saj po večini prav katoliških poslancev ne izvolijo, se bodo gotovo, kakor se v zadevajočih krogih že govori, duhovnikom vzele tudi kerstne, poročevalne in mertvaške bukve, in posebnim vradnikom se bode plačilo odločilo, ki bodo te bukve v svojih rokah imeli. In vse to se bo zgodilo ne iz ljubezni do narodov, ne da bi se ljudem težave zljajšale in davki ponižali, ampak le iz nasprotovanja do sv. cerkve in njenih služabnikov.

Da bi nekteri sedanjih poslancev kaj radi vsako farovško zemljišče ali grunt prodali in denar za druge reči porabili, vsi vemo, ki jih poznamo. Se vé, da bi si marsikteri, kakor na Italijanskem, pri tej prodaji svoje žepe napolnili. Kaj take tedaj briga, ako se morajo potem davki povikšati, da bodo duhovniki kos iz

cesarskih kas svoje plačilo dobivati, da le oni denar v žepu imajo in pa naši sv. cerkvi eno za uho dajo!

Ker mora po paragrafu 25 vojaške postave (dane 5. decembra) tudi tisti, ki hoče v duhovski stan stopiti, popred v vojaka poterjen biti, če je za to, in bode silo malo število tistih, ki bodo po zastran tega danem določilu vojaškega ministerstva še zamogli v duhovščino sprejeti biti, utegne k vsemu temu še v malo letih veliko pomanjkanje duhovnikov nastati, in ljudstvo bode čedalje bolj zdivjano. Kajti znano je, da učenost pa prebrisanost sama še človeka ne napravi dobrega; le sveta vera je zmožna človeško serce prav oblažiti. Dokaz tega nam je vsakdanja skušnja, ki nas uči, da se hudodelniki ne nahajajo samo med nevednim ljudstvom, ampak tudi med učenimi in tako imenovanimi omikanimi. Ljudje tudi pravijo, da bolj ko je kdo prebrisan, bolj se ga je potreba bati, ako vere in vesti nima in da bolj ko vera peša, bolj se ječe polnijo s hudodelniki. In to je res. O letošnjih sejah poslanške zbornice je poslanec Waidele to sam dopričal, ki je rekel, da po vseh deželnih zborih našega cesarstva so se že pritožbe slišale, da se nevarnost roparskih napadov itd. čedalje bolj množi, in da v naših 18 velikih jetnišnicah, ki imajo prav za prav le za deset tisuč jetnikov prostora, je zdaj 25.000 jetnikov. In minister Herbst mu je obljubil, da bo dal dve veliki novi jetnišnici zidati! — Le tako naprej! bolj ko bodete vero prezirali in njen vpliv spodkopavali, — več jetnišnic bodeți morali zidati, — če bi bilo tudi naposled več ljudi v ječi kot zunaj!

Deržavljan pa, ki ima pravico in dolžnost poslanca voliti, mora vse to vedeti, da vé, komú bo pri volitvi svoj glas dal. Vse to zvedeti Vam bodo pa zopet katoliško-politična društva priložnost dajale.

Pa ker ni mogoče, da bi človek vedno politiziral, se bode v teh društvih tudi družih občekoristnih vednosti učili. Zdaj Vam bodo Vaši duhovni pastirji ali pa kak drug sposoben mož kaj zanimivega in podučljivega iz cerkvene ali svetne zgodovine brali, zdaj iz fizike, zdaj iz kmetijske kemije, zdaj iz kake knjige,

ki govori o sadjo-, svilo- ali vinoreji itd. Pa tudi zapeli si bode te včas i katero, da bode te vsi veseli, ali si tudi kako drugo pripravno in pošteno veselico napravili. — Iz vsega tega gotovo vsak vidi, kako koristne in potrebne so take društva.

Pa kako se napravijo taka društva? me bode te vprašali.

1. Tisti, ki hočejo tako društva napraviti, morajo naj popred svoje sosede podučiti in jim povedati, zakaj so taka društva in kako koristne, celó potrebne dandanes. — Jih v vsem tem podučiti, ni boljšega pripomočka po mojem mnenji, kakor da se ta ali pa kaka druga brošura, če bo kaka boljša polagoma na svitlo prišla, prav močno med ljudstvom razširi. Skerb dušnih pastirjev bi morala biti, da si jo vsaka hiša kupi. Ako duhovniki to skerb prevzamejo, jim gotovo nobeden pameten človek zameril ne bo; kajti gotovo slab pastir bi bil, kdor bi zdaj roke križem držal, ko vidimo, kako se rogovili po časnikih in mnogih potih zoper cerkev in na škodo sv. veri. — Pa tudi za naš mili narod je ravno zdaj morebiti odločivni čas, da dospemo do resnične ravnopravnosti, po postavi zagotovljene, ali pa gre po vodi še to malo, kar se zdaj kaže in odpira. Misel na sv. vero in misel na naš mili narod, ktere ga prvi buditelji bili so duhovni, bo dušne pastirje gotovo priganjala delati, da se katoliška društva med narodom razširijo.

Da pa kdo pri razširovanju te brošure, ki utegne marsikomu v pojasnjenje služiti, kazni ne zapade, mora pred očmi imeti §. 23 tiskovne postave od 17. decembra 1862 z dostavkom od 15. oktobra 1868, ki se takole glasi: „Das Hausiren mit Druckschriften, das Ausrufen, Vertheilen und Feilbiethen derselben ausserhalb der hiezu ordnungsmässig bestimmten Lokalitäten und das Sammeln von Pränumeranten oder Subscriben durch Personen, welche nicht mit einem hiezu von der Sicherheitsbehörde besonders ausgestellten Erlaubnisscheine versehen sind, ist verbothen.“

„Eben so ist das Aushängen oder Anschlagen von Druckschriften in den Strassen oder an anderen öffent-

lichen Orten ohne besondere Bewilligung der Sicherheitsbehörde untersagt“ . . . . .

„Die Verletzung dieser Vorschriften wird an dem Schuldtragenden als Uebertretung mit einer Geldstrafe von 5 bis 200 fl. bestraft“ . . . . .

2. Si ima priskerbeti sledeče postave: „Gesetz vom 15. November 1867 über das Vereinsrecht“ in „Gesetz vom 15. November 1867 über das Versammlungsrecht“. Slovensko prestavljene se te postave nahajajo v kalendarji slovenske Matice za to leto.

Te kratke postave si mora prav dobro pregledati, da vé, kaj postava tirja. — Naj si kupi tudi „Strafgesetz“ od leta 1852. Vse te postave se lahko dobijo pri vsakem knjigoteržcu, ali pa neposrednje z Dunaja (iz c. k. dvorne in državne tiskarnice: k. k. Hof- und Staatsdruckerei). — Kazenske postave vedeti je zato potreba, ker §. 17 postave o društvenem pravu (Vereinsrecht) pervomestniku dolžnost nalaga, da se mora zoperpostavnemu izrazovanju in djanju nasproti postaviti, in ako bi ga ne poslušali, zbor razpustiti. — Da bo pervomestnik tedaj vedel, kaj je zoper postavo, kaj pa ne, je potreba, da popred enkrat kazenske postave prebere. — V malih društvih, kjer ljudje le bolj poslušajo, da bi se kaj naučili, ne pa da bi govorili, znanja teh kazenskih postav ni tako potrebno, pa vendar dobro.

3. Kadar so se ljudje navdušili za katoliško-politiško društvo in se prepričali, da je potrebno, naj tisti, ki hoče društvo napraviti, nektere veljavne može k zasebnemu (privatnemu) posvetovanju skliče. Ako vtemelitelju društva tudi ti možje poterdijo, da nad mnogobrojnim pristopom udov ni dvomiti, se pravila, ki sem jih tudi knjižici pridjal in sem jih napravil po pravilih „Slovenije“ in „katoliško-konservativnega graškega društva,“ pregledajo in razjasnijo.

Potem volijo ti možje 5 do 10 možev v tako imenovani osnovalni odbor „katoliško-slovenskega društva“ in odborniki si izberejo potem izmed sebe enega za pervomestnika. Naj prva skerb odborova mora zdaj biti, da se pravila petkrat prepisejo, in da se namen vteme-

litve takega društva deželni politični oblasti ali namestniji naznani, kakor veleva §. 4 postave o društvenem pravu, dane 15. novembra 1867. To naznanilo se zna tako-le glasiti.

Visoka c. kr. namestnija.

Podpisani osnovalni odbor katoliško-slovenskega društva (tukaj se pristavi ime kraja, kde da se društvo snuje, postavim, pri Novi cerkvi) naznanja v zmislu §. 4. in 7. postave dane 15. novembra 1867 „o društvenem pravu“, — da se bode tukaj politično-katoliško-slovensko društvo ustanovilo, in da bode v štirih tednih svoje delovanje začelo. Ob enem osnovalni odbor predlaga tudi društvena pravila v petih prepisih po §. 5 postave o društvenem pravu in prosi v zmislu §. 9 ravno omejnene postave za pismeno poterjenje obstanka tega društva po zapopadku predloženih pravil.

Pri Novi cerkvi dne . . . meseca . . . leta.

J. J.

pervomestnik.

J. J.

odbornik.

J. J.

odbornik.

Ta vloga se potem pregane v navadni obliki prošnjih pisem in na lice se zapiše:

N. pr.

Visoka c. kr. namestnija

v (postavim)

Gradcu.

J. J. kot pervomestnik in osnovalni odbor katoliško-slovenskega društva (postavim pri Novi cerkvi) naznanja, da se bode v politični občini (tukaj se zapiše ime občine) politično-katoliško-

slovensko društvo vstanovilo in da v štirih tednih začne svoje delovanje.

Ob enem predlaga društvena pravila in prosi za primerno poterjenje za obstanek tega društva.

S petimi prilogami.

Na naznanilo do c. k. namestnije se prilepne kolek (štampelj) za 1 gold., na vsaki prepis ¹⁾ pravil pa kolek za 15 krajcarjev. Pravila se morajo temu naznanilu v petih prepisih ali eksemplarih pridjati. — (Glej §. 5. postave o društvenem pravu.

Ako c. k. deželna oblastnija v štirih tednih društva ne prepové, ali ga morebiti že popred poterdi, sme osnovalni odbor po §. 7 postave o „društvenem pravu“ ude, ki so med tem časom pristop k društvu obljubili, k seji sklicati, pa tisto kakor tudi vsako drugo društveno sejo mora pervomestnik in zapisovalec 24 ur popred c. k. okrajnemu glavarstvu po zmislu §. 15 omenjene postave naznaniti. Ta naznanila po §. 16 ravno te postave ne zahtevajo koleka. Obrok 24 ur se navadno tako šteje, da mora od tistega časa, ko se je to naznanilo c. k. okrajnemu glavarstvu izročilo, in ne od tistega časa, ko se je na pošto dalo, do ure seje 24 ur preteči. — Ako politična gosposka k seji kakega pooblastenca ali komisarja pošlje, se mu mora po §. 18 postave o društvenem pravu dostojno mesto odkazati, ali mesto prepustiti, ki si ga sam izvoli; vendar pa ne more tirjati prostora pervomestnikovega.

Pri prvi seji se namen društva še enkrat pové in razni govorniki, ako je mogoče, naj ga priporočajo in dokažejo njegovo korist in potrebo. Potem se razložijo pravila, in v društveni imenik se zapišejo imena vseh

¹⁾ Pri Novi cerkvi nas je skušnja učila, da se mora po zahtevanju c. k. namestnije v Gradcu tudi na eden peterih prepisov pravil kolek za 1 gold. prilepniti, in da le za druge štiri prepise kolek za 15 kr. zadostuje. Kolikor jaz iz poprejšnje skušnje vem, je bil za vsaki prepis kolek za 15 kr. zadosti.

tistih, ki k društvu pristopijo. Nato se imenik prebere in se v njem zapisani opomnijo, da naj si zdaj po primeri števila udov od pet do deset možev (glej §. 31 postave o društvenem pravu) za odbornike izvolijo. To se naj bolj lahko tako zgodi, ako kaki veljaven društvenik 5, 7 ali 8 itd. imen imenuje in pri klicanju vsakega imena reče: Kdor ni s tem zadovoljen, naj (postavim) roko vzdigne, ali kaj takega. Ako nobeden roke ne vzdigne, je to znamenje, da so vsi ž njim zadovoljni. — Če je tako celi odbor izvoljen, potem pa volijo odborniki izmed sebe enega za prvomestnika, enega za prvomestnikovega namestnika, drugega za zapisovalca in tretjega za njegovega namestnika, četrtega za blagajnika ali denarničarja.

Ko je novi odbor in njegov prvomestnik izvoljen, odstopi stari odbor, ako bi ne bil na novo voljen, ali se morebiti ni dopustil več voliti. Tukaj se prvomestniku osnovalnega odbora priložnost podaja, društvenikom se zahvaliti, da so ga tako krepko podpirali in na taki način dosegli, da je bilo društvo zmožno vtemeliti se itd. Prvomestnik novega odbora pa ima priložnost, v svojem in v imenu odbora zahvaliti se za zaupanje, ki so ga društveniki v njega postavili, zahvaliti prvomestnika osnovalnega odbora in poprejšne odbornike za njegovo in oziraje njihovo neutrudljivo prizadevanje za vstanovitvo tega društva itd. Na to prevzame novi odbor voditeljstvo in opravilo društva, in novi prvomestnik se na svoje mesto vsede. —

Perva skerb novega prvomestnika mora biti, da (po §§. 12 in 32 postave „o društvenem pravu“) imena društvenikov in vsakega uda, ki še pozneje pristopi, v treh dneh c. k. okrajnemu glavarstvu naznani in da pové, kdo da društvo na zunaj po pravilih zastopa. Po priloženih pravilih ga zastopa na zunaj prvomestnik ali njegov namestnik. Take vloge po §. 32 že večkrat omenjene postave ne potrebujejo koleka.

Odbor osnovalni mora imeti pripravljen trojin zapisnik, in sicer enega, v kterega se obravnave društvenih sej kratko zapisujejo. Zapisnik zadnje seje se pri prihodnji seji še enkrat prebere in popravi, ako bi ne

bilo vse prav zaznamovano, in konečno se s podpisom pervomestnika in zapisovalca poterdi. Drugič, zapisnik denarstvenih doneskov, in tretjič imenik društvenih udov. — Zapisnik društvenih sej, imenik društvenikov in društvene pisarije oskerbuje zapisovalec ali njegov namestnik; zapisnik denarstvenih doneskov pa blagajnik, ki skerbi, da se doneski plačujejo in jih v zapisnik zapisuje ter iz denarnice daje, kadar jih pervomestnik potrebuje v namen, ki se od društvenikov v seji odloči.

Za brambo te postave in ohranjenje reda v društvenih sejah skerbeti je po §. 17 postave o društvenem pravu naj popred dolžan pervomestnik. Toraj ne sme v seji nobeden govoriti, dokler ni pervomestnika besede prosil, in ako bi jih več rado o tisti reči govorilo, smejo le v tisti versti ali v tistem redu govoriti, kakor so se za besedo oglasili. Ako pervomestnik vidi, da se govornik spušča na zoperpostavne pota v svojem govoru, ga mora k redu poklicati, in ako bi to nič ne zdalo, mu mora besedo vzeti, to se pravi, mu prepovedati dalje govoriti, in ako bi se njegovo povelje ne poslušalo, mora sejo končati, rekoč: „Ker se moja beseda ne poslušá, toraj sejo končám.“ — Ako se seja na taki način sklene ali končá, morajo vsled §. 22 postave o društvenem pravu vsi narazen iti. —

Take-le utegnejo biti pravila:

Pravila

„katoliško-slovenskega društva“.

1. Vstanovi se . . . . .¹⁾ politično društvo pod naslovom „katoliško-slovensko društvo.“

2. Namen temu društvu je: posredovati osebno občevanje društvenih udov v tovaršijskih krogih in napravljati poštene veselice, razširjevati in okrepčevati katoliško in narodno zavest, braniti katoliške in narodne pravice in pospeševati koristi slovenskega ljudstva v

¹⁾ Tukaj se zapiše ime politične občine, v kateri bode imelo društvo svoj sedež, ali kjer se bodo udje v zборе shajali. (Glej §. 4, c, postave dane 15. nov. 1867 o društvenem pravu.)

cerkvenih, deržavnih in socijalnih razmerah in razširjevati keršansko omiko in obče koristne znanosti.

3. Sredstva temu društvu bodo :

- a) Shajanje udov v društveni prostornini k medsebojnemu pogovarjanju (konverzaciji), odpočitku in veseliam.
- b) Zbori društvenih udov, v katerih se bodo društvenemu namenu primerne reči (predmeti) obravnavale, se pogovarjalo o načelih političnih, socijalnih in narodno gospodarstvenih vprašanjih, pa tudi o posamnih vprašanjih ter djanskih razmerah in dogodkih, ter se bode sklepalo, kako se ima društvo zastran njih vèsti.
- c) Časniki, brošure in knjige za poduk in razveseljevanje, ki bodo v društveni prostornini vedno pripravljene za društvenike.
- d) Šklicovanje ljudskih katoliških in narodnih shodov (taborov) v edinosti z dotičnimi postavami.
- e) Poskerba za razlaganje obče koristnih znanstvenih in priprostih (popularnih) reči (predmetov).
- f) Sostavljanje in izročevanje prošenj, adres, spominic in sklepov, ter njih razglašanje po časnikih.
- g) Priporočanje in podpiranje značajnih katoliških in narodnih kandidatov za razne zastope, ter vedno občenje z izvoljenimi.

4. Ud društva je vsaki polnoleten avstrijski katoliški deržavljan, kterega v društvo sprejme društveni odbor. Če ta komu sprejem odreče, smé dotični predlog staviti se društvu samemu, ki o tem v prihodnjem zboru svojih udov tajno sklepa brez razgovora. ¹⁾

Pravico izdružiti uda ima društveni zbor, kateri tudi o tem tajno sklepa, brez razgovora.

5. Vsak ud ima pravico vdeleževati se vsih društvenih zborov, razgovorov, glasovanj in volitev, staviti predloge in prevzemati naročila in društvene službe.

¹⁾ Tajno se sklepa, ako se med ude dvobarvni papirni odrezki razdelijo, ter se reče, kdor je za sprejem, naj dá beli odrezek v pripravljen klobuk ali posodev; kdor je pa zoper sprejem, ta pa postavi zeleni. Kadar so vsi svoje odrezke oddali, se preštejejo, in katerih je več, to pa obveljá.

Nasproti pa ima tudi vsaki ud dolžnost po svoji moči pospeševati društveni namen, pa ravnati se po pravilih in sklepih društvenih zborov. Stroški društva se bodo plačevali s prostovoljnimi doneski društvenih udov.

6. Voditelj društvu je odbor devetih udov¹⁾, ktere ga voli društveni zbor vsako leto. Kdor izstopi, smé se spet izvoliti. Odbor si izmed sebe izbere prvomestnika, njegovega namestnika, zapisovalca in njegovega namestnika in blagajnika.

7. Odbor sklicuje društvene zборе, izvršuje njihove sklepe in odstopivši daje poštév (račun) o društvenih novcih (denarjih). Da so odborovi sklepi veljavni, mora biti nazočih: prvomestnik ali njegov namestnik, zapisovalec ali njegov namestnik, in trije odborniki.²⁾

8. Prvomestnik, in če je on zaderžan, njegov namestnik, zastopa društvo na zunaj in podpisuje z zapisovalcem vred vse naznanila in opravila v društvenem imenu.

9. Da društveni zbor veljavno sklepa, mora nazoča biti naj manj tretjina vseh društvenikov.³⁾

¹⁾ Po §. 31 postave, dane 15. nov. 1867 o društvenem pravu, ne smé odbor političnih društev imeti manj udov kot 5, pa tudi ne več kot 10. Eno društvo bo tedaj imelo morebiti le 5 odbornikov, drugo morebiti več. Manj ko je društvenikov, manj naj bi bilo tudi odbornikov. Število odbornikov odloči tedaj vsaki posamezni osnovalni odbor za svoje društvo, in zastran tega ni vezan na te pravila.

²⁾ Koliko odbornikov da mora nazočih biti, da odbor veljavno sklepa, mora tudi vsaki osnovalni odbor za svoje društvo posebej odločiti in to v svoje pravila zapisati. Pričujoč bi že moral biti ali prvomestnik ali njegov namestnik, in pa zapisovalec ali pa njegov namestnik. Manj odbornikov ko ima društvo, manj jih je potreba pričujočih biti; vendar se pa spodobi, da jih saj eden čez polovico pride, da so zmožni veljavno sklepati.

³⁾ Tudi to je osnovalnemu odboru na voljo prepuščeno, da odloči, koliko društvenikov da mora pričujočih biti, da veljavno sklepa. Kjer so velike vasi in društveniki in po tem takem lahko vkup pridejo, in kjer se udje zborov radi vdeležujejo, — tam se zna večé število nazočih za veljavo sklepov tirjati; kjer pa jih k sejam le malo dohaja, se mora to število nižje postaviti, ker bi se drugač znalo zgoditi, da bi društvo nikdar ne moglo veljavno sklepati. —

10. V odboru, kakor tudi v društvenih zborih treba je nadpolovične večine vseh pričujočih, da sklep velja.

11. V razpertijah, nastajočih iz društvene zveze, razsoja konečno in veljavno društveni zbor, kateri ima tudi pravico premeniti pravila in skleniti, da naj se društvo razpusti. Razpuščenega društva premoženje, ako društvo o tem drugače ne sklene, se razdeli med posamezne ude po primeri njihovih vlog.

12. Dokler se društveni odbor po teh pravilih ne izvoli, oskerbuje opravila osnovalni odbor.

Taka društva bi se naj napravila I. v vsaki fari — ali celo — v vsaki vasi, da bodo ljudje več priložnosti imeli, se shajati in o političnih in drugih zadevah se pogovarjati, II. za vsaki okraj, III. za vsako okrajno glavarstvo, in IV. za celo slov. Štajersko, slov. Koroško, in Kranjsko, Gorico, Istrijo. —

Sicer prepoveduje §. 33 političnim društvom filialne društva ali zveze med seboj napravljati ali drugače z drugimi društvi, naj bo to po pismenem občenju ali po poslancih, v medsebojno dotiko stopati; — vendar pa ne morejo ubraniti, da bi se to, kar se je v enem društvu govorilo in sklenilo, po časnikih ne zvedelo. Ako bi tedaj naša Danica, ki so si jo na Celjskem shodu duhovniki za svoje in takih društev glasilo izvolili, donašala obravnave večih katoliško-slovenskih pa tudi nemških društev, ki imajo več zdatnih duševnih moči, naznanjala njih sklepe, adrese, resolucije itd., kdo bo potem društvenikom raznih društev kos braniti, da bi tega v Danici ne brali, — in ne sklenili storiti tako, kakor so drugi storili? Kadar se bode tedaj zopet kaki vihar zoper sv. katoliško cerkev in sv. vero vzdignil in bodo naši sovražniki od vseh krajev naši sv. cerkvi sovražne peticije ali prošnje na Dunaj v državni zbor ali v deželne zbore pošiljali, — in ker je nas več — kot onih — bomo tudi mi zmagali. Naj tedaj nikar nobeden ne reče: v moji fari takega društva ni potreba; zakaj moji farmani so vsi prav pridni in dobri; kajti v političnem življenju ni zadosti, da so ljudje le samo zase dobri — temuč oni morajo to tudi na politični način pokazati.

Ako naši sovražniki zoper nas vedno kričijo in pravijo, da ljudstvo tako hoče imeti, kakor oni pravijo, in ako je ljudstvo, če je še tako pridno in dobro, pri vsem tem tiho, in se vsled tega sv. veri sovražne postave dajo, — kaj ti tedaj pomaga, ako so tvoji farmani pridni in dobri: slabe postave le imamo. — Kaj bi pomagalo, ako bi bili na tihem vsi prav dobri narodnjaki, ako pa tega tedaj ne pokažejo, kadar je tega naj bolj potreba. — Ljudstvo se mora tudi v politiki podučevati in organizirati; ono mora vodnike na politični poti imeti!

Pa ako se ta nevarni paragraf bolj na tanko pregleđa in premisli, se vidi, da on le političnim društvom kot takim prepovedava v medsebojno zvezo stopiti, da pa posameznih društvnikov nikakor ne zadeva. Po tem takem zna ena in tista oseba ud več političnih društev biti, in tisti, ki so pri farnem društvu, znajo tudi pri okrajnem in onem za celo okrajno glavarstvo, in onem za celo slovensko Štajersko itd., še celo pri vseh udje biti; kajti ako so — posamezni — udje dveh ali več društev, potem še ni društvo kot društvo z drugim društvom kot društvom v zvezi, in ti stalni udje se tudi ne morejo za poslance ovega društva v smislu §. 33 šteti.

* Da se mora ta paragraf tako tolmačiti, se vidi tudi iz drugega odlomka omenjenega paragrafa; kajti ta prepoveduje udom predstojništva ali odbora enega političnega društva biti udom v odboru kakega drugega društva. Tedaj odbornik enega političnega društva ne sme biti odbornik drugega političnega društva. Ako mu je pa samo prepovedano odbornik pri drugem društvu biti, tedaj mu ni prepovedano navaden ud več političnih društev biti. To je samo po sebi jasno, in tudi po skušnji poterjeno, ki nas uči, da so ravno tisti možje udje raznih političnih društev, in da politične gosposke dosedaj tej navadi niso bile nasproti. —

Naj tedaj bolj veljavni in prebrisani možje posameznih farnih društev enega okraja stopijo tudi v društvo, ki bi se naj berž ko berž napravilo za vsaki okraj. To okrajno društvo naj bi bilo središče vseh agitacij pri volitvah; predsedniku takega društva bi se moralo

skoraj vsaki dan pisati ob času volitev od posameznih bolj omikanih društvenih udov, ki po farah tistega okraja prebivajo, in ki bi agitacijo po posameznih farah vodili, pisati namreč, kako naša katoliško-narodna reč stoji; odbor okrajnega društva bi v smislu 4. §. postave od 15. novembra 1867 zastran pravice zborovanja (Versammlungsrecht) skerbel, da bi se shodi volilcev napravili tam, kjer bi bilo potreba. Pa udje okrajnega društva bi znali biti tudi udje društva za zadevajoče okrajno glavarstvo, in predsedniku tega društva bi se ob času volitev zopet moralo od posameznih določenih udov iz raznih krajev glavarstva poročati, pri čem da smo tu ali pa tam. Društvo za celo okrajno glavarstvo bi pa potem kandidate za poslanstvo priporočalo, kakor okrajno društvo poleg drugega kandidate za okrajni zastop.

Slovenci! Katoličani! Ravno ko to pišem, nam je došla iz Dunaja jako vesela in važna novica, da so Poljaki in Slovenci zbornico poslancev zapustili, ker je tako imenovana liberalna večina prezirala naj pravičnejše tirjatve drugih narodov. Ker so bili nemški Tirołci že pred nekoliko tedni zavoljo gerdega zasramovanja katoliške cerkve od strani lažnjivo-liberalne večine deržavni zbor zapustili, in ker v ta zbor naši češki bratje že od začetka niso hoditi hoteli, je presvitli cešar iz službe izpustil vse sedanje ministre, ki so Avstrijo slabo vladali, verskim in narodovskim pravicam nasproti bili, in bode nove — Bog daj da boljše — ministre v službo vzel, in sedanji deržavni zbor in vse deželne zборе razpustil.

Ne bo dolgo, da bodo vsled tega nove volitve razpisane. Bog daj, da bi si avstrijski narodi pri tej priložnosti bolj pripravne poslance izvolili, može, ki ne bodo nasprotovali sv. veri in narodom, kajti kakoršna bo večina novih poslancev, tako bo tudi ministerstvo, ker se mora po vstavni navadi ministerstvo iz večine poslancev jemati.

Slovenci, tudi mi bodemo volili morebiti že v nekterih tednih! Komu bodemo svoje zaupanje dali? Dva žlahtna biserja imamo v deržavnem zboru braniti: sv. vero in narod; tedaj so le tisti kos naši zastopniki, naši

poslanci biti, ki so pripravljene v deželnem in državnem zboru braniti našo sv. vero, ki bo na našo smertno uro naša edina tolažba in pomoč, braniti naš mili narod, ki ravno zdaj v tem odločivnem času toliko krepke pomoči potrebuje.

Dolgo se je pri nas mislilo, da je vsaki, ki je narodnjak, tudi zvest katoličan. Vsi narodni duhovniki in tudi drugi katoliški in slovenski možje, ki jim je pa tudi sv. vera, in ne samo narod pri sercu, so ravno zato dosedaj brezpogojno in zaupljivo podpirali vse narodne naprave in narodne poslance, kolikor je bilo mogoče, in ni bilo slišati, da bi bil duhovnik ali slovenski katoličan posebej tirjal, da mora ta ali ta narodna naprava itd. katoliška biti, in da mora narodni poslanec tudi sv. katoliško vero in cerkev zagovarjati, ako bo potreba. Zanesli so se na njega že brez tega. Pa žalibog, na Štajarskem smo se prepričali, da saj tukaj vseskozi ni več taka! Neka sicer čisto mala, pa ne-utrujena svojat je tudi pri nas sv. veri in cerkvi neprijazna in slaboverna, kakor nemški liberalizem, in si prizadeva strup verskega indiferentizma in slaboverstva med ljudstvo spraviti. Večkrat nam je že roglje pokazala, pa jih je kakor polž zopet skrila, kadar jo je kdo po njih kljuknil; imenuje se sama rada v „slabih urah“ liberalno, dandanes slaba hvala; tiste pa, ki se za katoliškega slovenskega naroda pravice potegujejo in nočejo brez ozira na vero in cerkev z njo vleči, zove „klerikalce, Wurmbrandovce itd.“ — ki jih pa merzi, kakor nemška lažnjivo-liberalna stranka. — Ta svojat vé, da pri volitvah brez vpliva duhovnikov pri skoz in skoz dobrem katoliškem ljudstvu ne more veliko opravit, zato se jako boji, da bi nje kdo brezozirno in kar naravnost ne razgernil, ter bi jo duhovnikom in katoliškemu narodu pokazal, kaka da je. Zato slovesno protestira zoper vsak razložek, akoravno se ta razložek vsaki dan bolj vidi; ona vé neizrekljivo boljšavno opominjati k složnosti, in svariti pred razporom našega tako malega naroda, ako se določno tirja katoliška in narodna politika. — Ali, kdo pa dela razpor? Tisti, ki pravijo, da se morajo zagovarjati katoliške in narodne

pravice našega ljudstva, ki je katoliško, — ali oni, ki so prvi začeli med narodom samim cerkev in vero naroda odbijati, in hočejo razdreti poprejšno slogo med Slovenci, pri katerih se še poprej o klerikalcih in liberalcih itd. govorilo ni? — Duhovnike bi pri volitvah radi rabili, pa le kot sredstvo v dosego svojih namenov, prava katoliška korist pa jim v resnici mar ni. Serce me boli, ne morem dalje odkrivati skeleče rane, ki jo taki prederzni rojaki strastno-nepremišljeno našemu milemu narodu vsekujejo. „Zaničevanje vere je naše mogočno kraljestvo pogubilo, in ta osoda bode vsaki narod zadela, ktereга postavodajstvo se ne opira na nepremakljivo podlago npravnosti in vere,“ je Lecointer v francoskem konventu rekel, in zgodovina vseh časov nam resnico njegovega izreka spričuje; vender se ta ločina za spoštovanje vere ljudstva noče potegovati. Ta stranka, ki si tu pa tam v narodnem oziru res veliko prizadeva, menda tudi na naše štajersko-slovenske poslance v svojem smislu ni brez vpliva, kajti akoravno smo preživeli skoro tri, za katoliško vero in cerkev strašno viharne parlamentarične leta, se je vender izmed naših dosedanjih poslancev potegoval za sv. vero v deželnem zboru samo le eden popolnoma kot mož, ki se ne boji pušic liberalnega zasmehovanja, naj si bo nemško ali slovensko; nekaj jih je bilo v verskih zadevah indiferentnih, kateri je tudi kakor drugi Nikodem le kar na tihem s katoličani deržal, pa tudi se je glas koga slišal: da so mu nove sv. cerkvi in veri nasprotne postave čisto po volji.

Ako se bodo deželni zbori z deržavnim zborom vred razpustili, se bo to le zato zgodilo, da bi se novi poslanci, ki si jih bodo izvolili takraj-litavski avstrijski narodi, med seboj v imenu narodov pomirili, ter na to delali, da bi se občna zadovoljnost zopet med narode povernila. Zatiranje narodnosti in katoliške vere in cerkve od umetno sestavljene nemško liberalne večine v deržavnem zboru je bilo krivo, da so zastopniki ogromne večine takraj-litavskih avstrijskih narodov Dunaj zapustili.

Ako hočemo, da bode občna politična zadovoljnost prebivala med narodi, moramo tedaj na to gledati, da

ne bodo novi poslanci samo le vsakemu narodu njegovih pravic natanko nazaj dali, temuč da bodo privojskovali pravico katoličanom, ki jih na milijone v Avstriji prebiva, po svoji veri v miru živeti: brez strahu, da bi se jim znale verske zadeve zopet jutri zmešati. — Slovane in Tirolce v strahu deržati, so si pomislili, — in če smemo po njihovih časnikih soditi, so pripravljene sicer z nasprotujočimi narodi pobogati se, — nikakor pa ne s katoličani, temuč mislijo, da se bode njih število po nekterih novih slovanskih tudi cerkvi in veri sovražnih poslancih tako pomnožilo, da bodo kos sv. cerkev še dalje in huje stiskati, keršanski nauk iz šole spraviti, obiskovanje službe Božje šolskim otrokom čisto prepovedati in še več takih reči. — Slovenci! Bomo li tudi mi take poslance si volili, ki bodo združeni z nemškimi in češkimi in poljskimi liberalci — ali prostomavtarji našo sv. cerkev podirali, našo sv. vero zatirali, in tiste preganjali, ki hočejo po svoji veri živeti? Ne! takih si ne smemo izvoliti, ampak take, ki se bodo z vso močjo potegovali za izpolnitev slovenskih tirjatev in za čast naše sv. vere in cerkve. — V sedanjem slučaju, ko se bode tudi na cerkvenem polju huda politična vojska bila, ni zadosti, da bi naši poslanci samo le vere ne napadali in sovražnikov sv. vere ne podpirali, temveč oni morajo sv. vero tudi sami zagovarjati, in podpirati morajo vse njene zagovornike, naj si bodo kterelega naroda koli, akoravno bi bili v drugih političnih vprašanjih z njimi navskrižnih misli.

Smemo li upati, da bodo posebno naši štajarski dosedanji poslanci v tem zmislu navdušeno delali? Eden ali drugi morebiti da; večina da. Tudi gosp. Herman, naš ljubljenec, je še le pretečeno leto orožje svojega bistrega uma tako pogumno povzdignil zoper sovražnike sv. vere, akoravno je že delj časa v deželnem zboru, ker se mu je zdaj to v korist naroda neogibno potrebno zdelo.

Upajmo, da bode tudi večina naših dosedanjih poslancev saj zdaj sprevidila to potrebo. Ti, katoliški slovenski narod! pa si dolžan prihodnjič svoje kandidate za poslanstvo pred volitvijo na odgovor poklicati,

ter jih vprašati, so li pripravljene se potezati za sv. vero, in zato, da bi mi smeli po svoji veri v miru živeti, pa tvoje narodne pravice zagovarjati! — Brez takega poročstva, in da bi kandidata o njegovem mišljenju zastran cerkvenih in verskih vprašanj ne vprašal in ugodne mož-besede ne dobil — ne vóli prihodnjič nikdar več svojih poslancev. — Ako bode svet zvedel, da so naši poslanci pod tem pogojem izvoljeni, da se tudi za vero potegujejo, bo tudi poslancem ložej za sv. vero in cerkev govoriti. Sapienti satis!

Ne dajte si tedaj nikdar več človeka za kandidata oktroirati, to se pravi vsiliti, ki v svojem programu in v posameznih pismih ni obljubil, de se bode po izgledu slavnega gospoda Hermana pogumno potegoval za sv. vero in cerkev, in ne verujte nikomur, ki ga ni saj tudi katoliški narodni odbor priporočil. Katoliško-naroden volilen odbor pa Vam naj bo le tisti, v katerem bode te poleg znanih starih rodoljubov, postavim na Štajarskem poleg gg. dr. Kočevarja, dr. Preloga idr. tudi duhovnike, kakor postavim gg. Rozmana, Kosarja, dr. Ulaga, Ivanca, Jožefa Ulaga, dr. Ivana Vošnjaka prošta, Tuteka, Glazarja, Meškota i. dr. nahajali.

Da bode pa vpliv katoliško narodni pri prihodnjih volitvah že določiven, napravite berž ko to knjižico dobite, po vseh farah in okrajih politična društva. Kako se napravljajo, sem že zgoraj povedal. Tukaj dostavljam le to, da za prvo opravilo pri vtemelitvi društva ni potreba več kot pet možev, ki mora vsak imeti že saj 25 let. Gospod župnik, njegov gospod kaplan, pa še kakih trije možje vkup stopijo, popišejo in podpišejo zgoraj omenjeno naznanilo do c. kr. namestnije, v katerem povejo, da se bode tu ali tam katoliško-slovensko društvo ustanovilo in v 4 tednih svoje delovanje začelo. To naznanilo pošljejo s petimi prepisi pravil ali naravnost do c. k. namestnije ali deželne oblastnije, ali pa po c. kr. okrajnem glavarstvu. — Med tem, ko to naznanilo pri namestnji leži, se osnovalni odbor petih udov neprenehoma trudi sosede za društvo navdušiti; in ko 4 tedni pretečejo, ali morebiti že popred, ako deželna oblastnija popred naznani, da nima nič zoper društvene

pravila, se društvo že lahko slovesno prične. Ako bodo duhovniki hoteli, bodo v šestih tednih že povsod po Slovenskem taka društva. Odbori takih društev z društveniki vred se bodo trudili, da bodo le taki možje za volilne može izvoljeni, ki so zanesljivi in so obljubili, da bodo le katoliško-narodnemu kandidatu svoj glas dali. Ako bi se morebiti red volilni le pre naredil, in bi vsaki neposrednje poslanca volil, potem bi morali društveniki, če je mogoče, vsakega, ki ima pravico voliti, pregovoriti, da bode za katoliško-narodnega kandidata glasoval.

Da se bodo berž tudi za vsaki okraj društva napravile, naj tudi pet možev, postavim duhovnikov ali svetovnih, napravi zgoraj omenjeno naznanilo, da se bode tu ali tam (pa menda naj bolje na sedežu okrajne sodnije) v 4 tednih katoliško slovensko društvo ustanovilo. — Med temi 4 tedni iše ta osnovalni odbor ude za to društvo, in čez štiri tedne se že zna odpreti. — V tem društvu, v katerem bodo veljavni možje iz vseh okrajev sedeli, se bodo posvetovali, kako se bode po celem okraju agitovalo, in bodo skerbili, da bodo ondi vidili, kako je kaj z volitvami. Na sedežu okrajnega glavarstva ali pa na drugem pripravnem kraju naj tudi berž pet mož na zgoraj omenjeni način namestniji naznani, da se bode tam katoliško slovensko društvo ustanovilo. Ta odbor pa mora posebno na to gledati, da si v vsaki fari celega okrajnega glavarstva dobi udov. Društvo, ki bode imelo na sedežu okrajnega glavarstva svoj sedež, bode postavljalo kandidate za deželni zbor, ki jih ima tisto okrajno glavarstvo voliti itd.

Slovinci, na delo! Vsaka hiša mora zvediti, zakaj nam zdaj gre, in kako se še bodo naše politične razmere razvijale, da bodemo vsi edini za svoje pravice se poganjali in zoper vsakoverstno krivico protestovali. — To pa nam bo le po takih društvih mogoče!

Ako bi bile pa prihodnje volitve popred razpisane, kakor bi se take društva ustanovile, potem bi se pa naj osnovalni odbori po farah pravice posluževali, ki nam jo daje §. 4. postave dane 15. novembra 1867 „o pravu zborovanja.“ Vsled tega paragrafa, kadar so volitve razpisane, se smejo kar naravnost, ne da bi morali to po-

pred gosposki naznaniti, volilci zbirati, pa vendar ne pod milim nebom, ampak pod streho, kjer si je, — da se o volitvi pogovorijo, ali pa z izvoljenim poslancem. Ta paragraf je agitacijam zelo vgoden in želeti je, da bi se ga Slovenci prav velikokrat — pa modro posluževali. —

Sleherni lahko vidi, da za vsaki volilni okraj (to se pravi, za tiste okraje, ki si vkup poslanca volijo) se prav lahko katoliško narodni volilni odbor napravi, ako bi se od liberalnih narodnjakov priporočani kandidat volilcem ne dopadel. Nekoliko veljavnih katoliško-narodnih možev tistega volilnega okraja se pogovori, kdo bi bil za poslanca dober. Če ta obljubi, da bi volitev prevzel, — potem se napravi oklic do volilcev, ki ga podpiše možev kolikor je mogoče. Ta oklic se da tiskati in se volilnim možem razpošlje, pa tudi drugim posameznim veljakom po farah, da vejo potem volilne može nagovarjati. Vse to se pa ne sme na zadnjo uro ali na zadnje dni pred volitvo odlagati, temuč mora biti vse že mesec popred izgovorjeno. Volilni odbor mora imeti saj v vsakem okraju zanesljivega moža, ki je zopet v dotiki z možmi po farah, da mu vselej berž naznani, kdo je v tej občini za volilnega moža izvoljen, kdo v oni. — Na tem je dostikrat veliko ležeče, da to berž zvé volilni odbor.

Ker bi se pa na taki način tisti, ki so do sedaj vkup delali, vidno politično razcepili narodu na škodo in narodnim sovražnikom na veselje, se sme upati, da se bodo dosedanji le samo narodni volilni odbori v katoliško narodne spremenili in da bomo zopet vsi skup navdušeno in nevtrujeno delali narodu na korist, kajti pamet je boljša kot žamet. Le tedaj, ako bi narodni volilni odbor naših pravičnih tirjatev v cerkvenem oziru v svoj program sprejeti ne hotel, bomo mi katoliški narodnjaki s svojim narodom po vesti primorani svoje pota hoditi; — pripravljeni pa bomo na — vse.

Od začetka se nalašč iz političnih ozirov nisem mislil v tej brošuri te kervave rane dotakniti, ki pa se bo morda berž zacelila. Ker mi pa od več krajev pisma dohajajo, vsled katerih se je bati, da bi se znala pri-

hodnjič zopet kaka volitva, kakor zadnja Mariborška, cerkvi in narodu na škodo končati, sem se čutil ravno iz političnih vzrokov zavezanega, še o pravem času svoj glas povzdigniti, da narod škode ne terpi. Po volitvi nič več ne pomaga se hudovati, da duhovniki niso nič delali, in da smo ravno zato propadli. Katoličani in duhovniki mora pač tudi svojo besedo imeti pri tako važnih rečeh in se ne smejo dati slepo voditi.

Zagotavljam pa, da me ni pri pisanju teh verst vodila nobena strast, — ampak le živo prepričanje, da je ta beseda potrebna; vodilo me je versko prepričanje in čisto rodoljubje. *Clara pacta, amici boni!*

Slovenci pozor!

Ko so bili zadnji ministri iz službe stopili, se nam je bilo vsem, ki nam je še kaj mar za naš narod, našo vero in Avstrijo, začelo serce veselo širiti in vsi smo upali, da nam bode začelo saj zdaj po tavžentletnem terpljenju in zatiranju naše narodnosti sijati milejše solnce, namreč solnce enakopravnosti in narodnega združenja pa verskega pomirjenja. Pa med tem, ko se je prvi natis te brošure tiskal in razprodal, nam je zopet naše veselo upanje po vodi splavalo. Novi parlamentarni boj se bode začel za obstanek našega slovenskega naroda in slovenskega ljudstva nežaljive pravice. Pa ne bojmo se! Pravična reč mora konečno zmagati. Tudi se ne bomo sami bojevali, kajti podpirali nas bodo drugi avstrijski Slovani, ki se jim tudi nočejo njihove pravice dati; na naši strani bodo gotovo stali tudi Tirolci in drugi mogočno Avstrijo ljubijoči, vsem narodom pravični Nemci, ki spadajo k veliki tako imenovani federalistični stranki. Tudi v domačem šotoru smo, hvala Bogu! zdaj zopet vsi edini; kajti vsi možje, ki se Vam bodo za poslance priporočali, so podpisali program, ki obeta, da se bodo vsi možje vselej potegovali tudi za svojega ljudstva sv. vero, katero nam hočejo tretji naši narodni odpadniki in nemški liberalci. In če taki možje kaj s podpisom obljubijo, jim moramo verjeti, da bodo mož-besede. —

Glasujmo tedaj za naše domače poslance, kojih zibelka je na naši slovenski zemlji tekla, ki naš jezik govorijo, in naš narod ljubijo; in ne za može, ki naših potreb ne poznajo, ki kmeta le tedaj iščejo, kedar so volitve, ki ga pa drugekrati še ne pogledajo; ne glasujmo nikdar za nezvestega sina svojega naroda, ki je sicer rojen Slovenec, pa se sramuje svojega ljudstva, in bi rajši danes ko jutri vse Slovence ponemčil. Naše geslo je in bode:

Vse za vero in domovino!

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

00000420680

